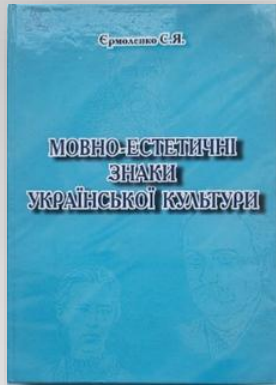

*Культурно-мовна
неповторність
українського народу*

2024

Українська мова: цікавинки

- ✓ В українській мові налічується близько 256 тисяч слів.
- ✓ Українська мова відрізняється від споріднених слов'янських мов тим, що в ній є сьомий кличний відмінок.
- ✓ У 448 році візантійський історик Пріск Панійський під час перебування в таборі гунського володаря Аттіли на території сучасної України, записав слова "мед" і "страва". Це була перша згадка українських слів.
- ✓ За доведеними результатами дослідження вченого В. Кобилюха наша мова сформувалась ще X-IV тис.р. до нашої ери. Тож походження багатьох слів слід шукати в санскриті.
- ✓ У 1933 році з українського правопису вилучили букву "г" бо вважалося, що українці за допомогою цієї літери намагаються наблизитися до західного стилю мови. Максим Рильський і Павло Тичина безуспішно намагалися повернути "г" в абетку. Букву повернули в алфавіт в 1990 році.
- ✓ Українську мову намагалися заборонити багато разів - найчастіше називається число в 134 спроби заборони. Наша мова пережила 4 століття репресій і лінгвоциду.
- ✓ Найвідомішим документом про заборону української мови вважається Валуївський циркуляр, який мав русифікувати українців.
- ✓ Серед творів українською мовою найбільше перекладів має "Заповіт" Тараса Шевченка. Вірш переклали на 140 мов світу.
- ✓ Найпопулярнішою у світі піснею українського походження можна назвати різдвяну пісню "Щедрик". Іноземцям вона відома як "Carol of the bells".
- ✓ Українська мова багата на синоніми. Наприклад, слово "горизонт" має 12 синонімів: обрій, небозвід, небосхил, крайнебо, круговид, кругозір, кругогляд, виднокруг, видноколо, виднокрай, небокрай, овид. А найбільше синонімів має слово «бити» — аж 45!
- ✓ Серед українських слів найчастіше використовують іменник "рука", прикметник "великий", дієслово "бути" і займенник "він".
- ✓ Дуже важливою частиною української мови є її діалекти - унікальні для кожного регіону. Разом з вивченням літературної норми української мови важливо також пам'ятати і зберігати особливості свого діалекту.

Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури : монографія / С. Я. Єрмоленко. - Київ : Балюк І. Б., 2009. - 350 с.

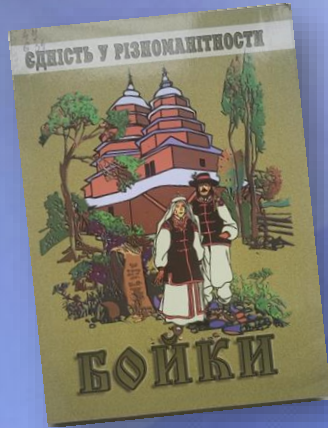
Монографія присвячена актуальним питанням мовної естетики української словесності - від творчості Івана Котляревського, Тараса Шевченка до сучасної мовно-художньої практики (Ліна Костенко, Григір Тютюнник, Є. Пашковський, М. Матіос та ін.).

Кацавець Р. Золоте джерельце: висловлювання про слово, мову, красномовство : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Руслан Кацавець. - 4-те вид., перероб. і допов. - Київ : Центр учб. літ., 2009. - 111 с.

Мета видання - у стислих добірних висловлюваннях українських і зарубіжних письменників, мовознавців показати любов і шану до рідної мови; проілюструвати величність української мови, як мови мудрого і гордого народу; зважити на значимість державної мови, як засобу порозуміння людей у суспільстві; допомогти проинятися мудрістю античних риторів і мислителів.

Єдність у різноманітності. Бойки : навч.-метод. посіб. / упоряд.: Володимир Галайчук та ін. - Львів; Житомир : Туловський М. Л., 2020. - 158, [2] с.

Єдність у різноманітності. Гуцули : навч.-метод. посіб. / упоряд.: Ярослав Гарасим, Віктор Мойсієнко, Святослав Пилипчук. - Львів; Житомир : Туловський М. Л., 2019. - 158, [2] с.

Навчально-методичні посібники стали наслідком проєкту "Науково-дослідницький збір-похід "Єдність у різноманітності. Культурно-мовна неповторність етнографічних груп українців". Посібники призначені для докладнішого ознайомлення учнів шкіл та студентів закладів вищої освіти з культурою, побутом та обрядовою звичаєвістю Українського Полісся, Бойківщини та Гуцульщини.

Єдність у різноманітності. Поліщуки : навч.-метод. посіб. / упоряд.: Віктор Мойсієнко, Галина Гримашевич. - Житомир : Туловський М. Л., 2018. - 142, [2] с.

Громик Ю. Поліські діалекти в сучасній художній літературі : монографія / Юрій Громик, Андрій Яворський. - Луцьк : Вежа-Друк, 2022. - 304 с.

Комплексно розглянуто загальні тенденції та індивідуально авторську специфіку використання північноукраїнських лінгвальних елементів у сучасному художньому тексті (1991-2022 рр.). Для кожного письменника окреслено репертуар діалектних одиниць, які систематизовано за рівнями мовної системи та прокоментовано з погляду походження. Простежено функційне навантаження говіркових елементів, визначено ступінь насиченості ними художньої мови та особливості їхнього комбінування, а також співвіднесеність діалектних одиниць із конкретним типом мови твору - мовою персонажів чи мовою автора.

Громик Ю. "Наша байка зусьом начча": поліська говірка с. Липне : монографія / Юрій Громик. - Луцьк : Вежа-Друк, 2023. - 288 с.

Монографію присвячено загальному описові однієї говірки з ареалу західнополісько-середньополіського пограниччя. На фонетичному рівні детально прокоментовано специфіку рефлексії давніх та позиційної реалізації сучасних голосних, відмінності від літературної мови у вживанні приголосних, а також різнотипні комбінаторні звукові зміни. На морфологічному рівні відзначено специфічні явища словозміни іменників, прикметників, займенників, числівників та дієслів. Словник диференційного типу фіксує місцеву лексику. До праці додано зв'язні тексти. Для мовознавців, зокрема діалектологів, та всіх, хто цікавиться народною мовою.

Мойсієнко Віктор Михайлович. Про південноукраїнський ікавізм та поліські дифтонги : монографія / Віктор Мойсієнко. - Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. - 91 с.

Монографія присвячена проблемі становлення та розвитку одного із найхарактерніших явищ звукової системи української мови - ікавізму. На численних фактах писемних пам'яток та сучасної діалектології простежено етапи вияву давніх *о, *е. Особливу увагу приділено рефлексацию *о.

У дослідженні на основі сучасних комп'ютерних технологій використано результати частотного аналізу артикуляції вокалів із поліських та суміжних говірок.

Мойсієнко Віктор Михайлович. Фонетична система українських поліських говорів у XVI - XVII ст. : монографія / В. М. Мойсієнко. - Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2006. - 446 с.

У монографії на основі фронтального аналізу поліських пам'яток XVI - XVII ст. різних жанрів і стилів здійснено дослідження фонетичної системи північного наріччя української мови. Відтворено особливості системи поліського вокалізму та консонантизму досліджуваного періоду; показано вплив на північноукраїнський мовний простір інших мовних систем. Характеристика фонетичних процесів подана на багатому фактологічному матеріалі, значна частина якого - рукописні тексти, представлені науковій громадськості вперше.

Грицевич Ю. Діалектний компонент у фольклорних текстах із Західного Полісся : монографія / Юрій Грицевич. - Луцьк : Вежа-Друк, 2022. - 192 с.

У монографії на матеріалі значного масиву текстів із погляду вияву в них говіркових рис на фонетичному й словозмінному рівнях критично переосмислено постулат про наддіалектний характер мови фольклору, що дало змогу в підсумку переконливо констатувати виразну органічну кореляцію народнопоетичного і розмовного стилів народного мовлення.

Установлено, що мова аналізованих фольклорних текстів виразно віддзеркалює фонетичні та словозмінні риси, притаманні західнополіському діалекту української мови.

Доброльоза Г. М. Красне слово - як золотий ключ : Постійні народні порівняння в говірках Середнього Полісся та суміжних територій : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / Галина Доброльоза. - Житомир : Волинь, 2003. - 159 с.

Видання, в якому зібрано та упорядковано стійкі народні порівняння, що функціонують в усному мовленні на теренах Середнього Полісся, і зокрема в південних районах Чорнобильської зони відчуження. Містить близько 8 тисяч порівнянь і є найбільшим регіональним фразеологічним словником в Україні.

Бідношия Ю. І. Говірки Бориспільщини : сучас. діалект. тексти та пам'ятки мови / Бідношия Ю. І., Дика Л. В. - Київ : Ін-т укр. мови НАН України, 2008. - 476, [3] с. : мал. - (Українські говори: минуле і сучасність ; вип. 1).

У книзі представлено діалектні тексти зі старожитніх говірок Бориспільського р-ну Київської обл., записані та затранскрибовані авторами у 1966-2006 роках, а також пам'ятки мови Бориспільщини ХІ - середини ХХ ст.

Для мовознавців, студентів-філологів, істориків, етнографів, усіх, хто цікавиться українською мовою і краєзнавством.

Київське полісся : етнолінгвіст. дослідж. : монографія / ред.: І. М. Желєзняк, І. І. Маркевич. - Київ : Наук. думка, 1989. - 265, [2] с.

Монографія присвячена дослідженню ономастичного поліської частини Київської області на тлі її історичних та етнографічних особливостей.

Розповіді з Підкарпаття : укр. говірки сх. Словаччини / упоряд.: Олдржіх Лешка, Ружена Шішкова, Микола Мушинка. - New York ; Praha ; Kyjev : Euroslavica, 1998. - 320, [1] с.

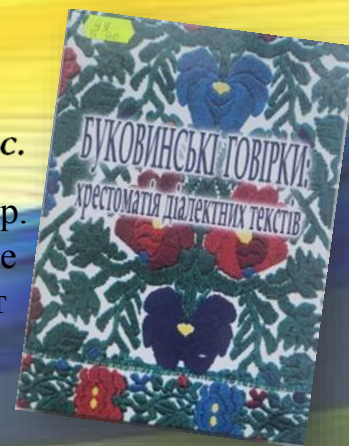
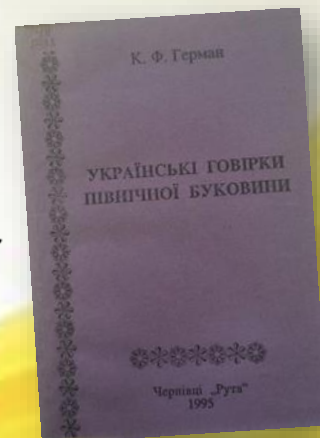
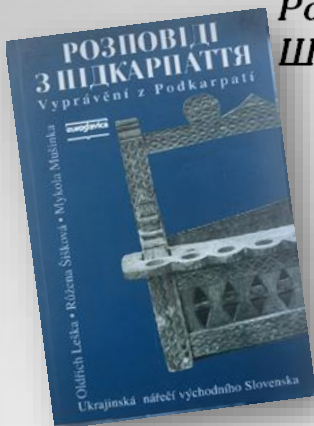
У книзі містяться матеріали довготривалих лінгвістичних досліджень словацьких науковців: тексти, записані від українців Словаччини, ілюстрації, пояснення до мови і змісту публікованих текстів, сімейно-побутові обряди.

Герман К. Ф. Українські говірки північної Буковини в історичному та лінгвогеографічному аспекті. Фонетика, фонологія : монографія / К. Ф. Герман. - Чернівці : Рута, 1995. - 391 с.

У монографії дається наукова діалектна диференціація і лінгвогеографічний та історичний аналіз українських говірок Північної Буковини, показується взаємодія між територіальними різновидами усного народного мовлення та українською літературною мовою.

Буковинські говірки: хрестоматія діалектних текстів / рец.: Д. Г. Бучко, В. В. Грещук. - Чернівці : Рута, 2006. - 383 с.

У збірнику вміщено діалектні тексти буковинських говірок, записані протягом 2000-2006 рр. на території Чернівецької області (Північної Буковини). Діалектні тексти репрезентують не лише буковинські говірки станом на початок ХХІ ст., але й представляють широкий пласт духовної і матеріальної культури, менталітет нації.

Герман К. Ф. Атлас українських говірок Північної Буковини / К. Ф. Герман. - Чернівці : Час, 1995 -

Т. I : Фонетика, фонологія. - 410 с. - (Бібліотека газети "Час").

Т. II : Словозміна. Службові слова. - Чернівці : Прут, 1998. - 215 с.

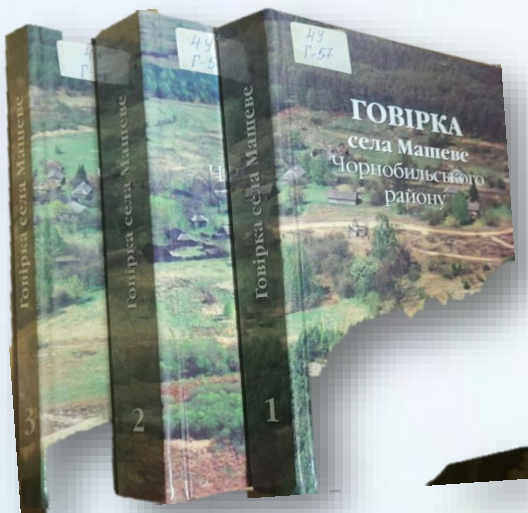
У праці подано ареали поширення, ізголоси розмежування всіх варіантів парадигм словозміни частин мови і різновидів форм службових слів гуцульських, буковинських, подільських говірок південно-західного наріччя української мови на території Чернівецької області та суміжних земель.

Говірка села Машеве Чорнобильського району : у 3-х ч. / М-во України з питань надзв. ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобил. катастрофи, Центр захисту культ. спадщини від надзв. ситуацій. - Київ : Довіра, 2003

Ч. 1 : Тексти / уклад.: Ю. І. Бідношия, Л. В. Дика. - 455 с. : фот. кольор., іл.

Ч. 2 : Тексти / уклад.: Г. В. Воронич, Л. А. Москаленко, Л. Г. Пономар. - 607 с. : фот. кольор.

Ч. 3 : Матеріали до лексичного атласу української мови / уклад. Ю. І. Бідношия [та ін.]. - 225 с.

Книга є частиною монографічного опису говірки та традиційної культури с. Машеве, мешканці якого після Чорнобильської катастрофи 1986 року були компактно переселені в с. Лукаші Баришівського р-ну Київської обл. У 1997-2001 роках від переселенців старшого віку здійснено аудіозапис різноматематичних розповідей, а також пісень, переказів і зразків малих фольклорних жанрів. Представлені матеріали зберігають мовно-культурний образ втраченої частини Полісся.

*Поповський А. М. Лінгвістичне та історико-культурне значення
полтавських говорів у формуванні української літературно-
національної мови : монографія / А. М. Поповський. -
Дніпропетровськ : Ліра, 2015. - 289 с.*

*Поповський А. М. Південноукраїнські джерела в
історії формування української літературної
мови : монографія / А. М. Поповський. - Львів :
Ліра, 2018. - 232, 1 с.*

У становленні української
літературно-національної мови
важлива роль належить Степовій

Україні, де гартувався

свободолубивий дух запорозького
козацтва, яке пильно оберігало не
тільки свою землю від посягань
ворожих нападів, а й рідну мову,
віру, пісню і народні звичаї.

Кожен, хто вболіває за повнокровний розвиток рідної
мови, мусить знати умови її формування в минулому,
продовжувати й примножувати славні традиції відданих
своїй справі і своєму народові талановитих
попередників, які першими постали на захист рідного
слова й засіяли благородні зерна освіти й науки на
Полтавщині та й всій Україні. Свято берегти й шанувати
тих полтавських лицарів Слова, які невтомно торували
шлях для української освіти, народної творчості, театру,
лінгвістики й преси попри всілякі валуєвські заборони й
переслідування.

Презентацію підготувала
завідувач відділу обслуговування
Сніжана Колодюк
Кількість джерел: 23

Люблю
свою
мову

РІДНА МОВА

«Як гул століть, як шум віків,
Як бурі подих, — рідна мова,
Вишневих ніжних пелюстків,
Сурма походу світанкова,
Неволі стогін, волі спів,
Життя духовного основа....»

М. Рильський.